

Zpracování tématu vězeňství a trestní justice v programech politických stran pro volby do PS PČR 2021

Proč je téma vězeňství a trestní justice důležité

Systém trestní spravedlnosti v České republice čelí dlouhodobě řadě problémů. Mezi ně patří zejména vysoká míra uvěznění. Česká republika má dle údajů za rok 2020 druhý nejvyšší index uvěznění v Evropské unii (197 vězněných osob na 100 tisíc obyvatel). Sousední státy jsou na tom lépe (Polsko - 195, Slovensko - 193), některé dokonce s velkým rozdílem (Rakousko - 103, Německo - 76); zdroj: <https://www.statista.com/statistics/957501/incarceration-rate-in-europe/>. Máme rovněž vysokou míru recidivy: 7 z 10 propuštěných se do vězení vrací.

Vysoká míra uvěznění má řadu negativních společenských dopadů, vede k přeplněnosti věznic a omezuje možnosti odborného zacházení a nápravy vězněných osob, promítá se do sociálního vyloučení jejich rodin a blízkých, neumožňuje reálně řešit následky trestné činnosti pro oběti. Dalším negativním dopadem je neúměrné zatížení veřejných financí, výkon trestu odnětí svobody je nejnákladnějším trestem (denně stojí provoz věznic více než 30 milionů Kč).

Řešení výše uvedených problémů vyžaduje zásadní koncepční změny v trestní politice i praxi jednotlivých aktérů a politickou odvahu podpořit progresivní (ne vždy veřejností podporované) změny.

Jak je téma trestní politiky a vězeňství zpracováno v politických programech jednotlivých politických stran?

Provedli jsme analýzu toho, zda a jakým způsobem politické strany zahrnuly téma vězeňství a trestní justice do svých volebních programů pro letošní volby do Poslanecké sněmovny. Analýzu jsme rovněž doplnili srovnáním toho, nakolik se aktuální programy v této oblasti liší oproti předchozím parlamentním volbám z roku 2017. Toto srovnání tak poskytuje určitý náhled na to, jak se vyvíjí přístup politických stran k vězeňství a trestní justici.

Seznam analyzovaných politických stran: ANO, ČSSD, KSČM, koalice Piráti a Starostové, Přísaha, koalice SPOLU, SPD, Strana zelených.

Shrnutí návrhů ve volebních programech letošních voleb:

Progresivní návrhy

Podpora alternativních trestů: ANO, PIRSTAN, Spolu, Zelení

Podpora reintegrace (včetně zaměstnání): PIRSTAN, Spolu, Zelení

Programy ve věznicích (včetně zaměstnání): ANO, PIRSTAN

Příprava na propuštění: PIRSTAN, Zelení

Podpora otevřených věznic, reforma vězeňství: PIRSTAN

Podpora obětí: ANO, PIRSTAN, Zelení

Represivní návrhy

Přísnější tresty: ANO, SPD

Zpřísnění podmínek pro podmíněné propuštění: ANO, ČSSD

Srovnání s parlamentními volbami 2017

- téma přísnějších trestů má v programu SPD (v roce 2017 nehodnoceno) a ANO, v roce 2017 ho měly v programu 3 strany (ODS, STAN a Piráti); zpřísnění trestů se objevuje u jiných stran než v roce 2017
- zásadní posun u ČSSD: oproti progresivnímu pojetí v roce 2017 nyní naopak pouze návrh zpřísnění podmínek podmíněného propuštění
- zásadní posun u ANO: 2017 stručný, ale progresivní program s důrazem na alternativní tresty a reformu vězeňství, nyní naopak zpřísnění trestů (včetně mladistvých pachatelů) a podmínek podmíněného propuštění, represivní pojetí
- velmi detailní a progresivní programový bod k vězeňství koalice PIRSTAN, vznikl v pracovní skupině se zapojením externích odborníků, zásadní posun u obou stran oproti 2017
- stručné, progresivně pojaté zpracování Strana zelených a koalice SPOLU
- některé strany letos téma vězeňství a trestní justice vůbec nezmiňují: KSČM (v roce 2017 nehodnocena), Přísaha (v roce 2017 nekandidovala)
- u některých stran téma mnohem stručněji pojaté než v roce 2017: TOP 09 a KDU-ČSL, které nyní kandidují v rámci koalice SPOLU s ODS
- oproti minulým volbám se letos v programech častěji objevuje podpora obětí trestných činů: letos 3 subjekty (PIRSTAN, Zelení, ANO), v roce 2017 pouze ČSSD

Relevantní pasáže volebních programů pro volby do PS PČR 2021

ANO

- Chceme zabránit recidivě tím, že podpoříme alternativní tresty. Naopak těm, kteří páchají trestnou činnost opakovaně, zpřísníme podmínky pro podmíněné propuštění. Budeme tvrději postihovat sexuální násilí a obtěžování dětí na internetu.
- Oběť trestného činu je na prvním místě našeho zájmu. Rozšíříme pomoc obětem. Zadržovaný majetek půjde primárně jim.
- Zpřísníme tresty za znásilnění. Budeme tvrdě postihovat sexuální obtěžování dětí na internetu.
- Kvůli zvyšující se agresivitě i brutalitě mladistvých pachatelů zpřísníme podmínky pro jejich podmíněné propuštění zavedením dohledu, např. formou elektronického náramku, posílením povinnosti absolvovat výchovné či odvykací programy.
- Rozšíříme kapacity pro zaměstnávání vězňů v areálech věznic. Například nábytek a další vhodné komodity by měly státní instituce přednostně odebírat od věznic. Získání pracovních návyků ve věznici a pomoc při získání prvního místa po propuštění, ideálně se zajištěným ubytováním, výrazně sníží riziko návratu propuštěného do kriminálního prostředí.
- Nadále budeme posilovat kapacity a výkon ochranného léčení. Každý nebezpečný pachatel musí být pod kontrolou lékařů.
- Zpřísníme podmínky pro podmíněné propuštění těm, kteří páchají trestnou činnost opakovaně. Omezíme recidivu pachatelů podporou alternativních trestů (domácí vězení, veřejně prospěšné práce). Vězni v domácím vězení budou důsledně kontrolováni. Při sebemenším porušení prosazujeme okamžitý návrat do vězení.

ČSSD

- Stanovíme přísnější pravidla pro podmíněně propouštěné vězně s cílem zabránit opakování trestné činnosti.

KSČM

- Nic.

KOALICE PIRÁTI a STAN

- **Účinnější věznice i alternativní tresty**
- Za míříže patří nenapravitelní. Pro napravitelné zvažme účinnější alternativy: odpracování trestu, odškodnění oběti i věznice otevřeného typu.
- Víze: Klesne recidiva a tím i trestná činnost. Trestaní budou vedeni k nápravě, práci a odškodnění oběti. Zlepší se fungování alternativních trestů včetně domácího vězení. Klasické věznice budou zčásti nahrazeny věznicemi otevřeného typu, trestaní se budou učit žít na svobodě.
- **Lepší podmínky pro nápravu vězňů**
- Z úspor vzniklých snížením počtu vězňů:
- Chceme lépe administrativně a provozně propojit činnost Vězeňské služby a Probační a mediační služby (PMS) – včetně pracovníků zaměřených na nápravu pachatelů – a zajistit jejich lepší ohodnocení.
- Zpřístupníme odsouzeným služby usnadňující návrat do společnosti, např. pomoc s obstaráním bydlení či zaměstnání nebo se splácením dluhů.
- Posílíme personální zajištění programů zacházení s odsouzenými, aby se s nimi ve věznicích skutečně pracovalo.
- Zavedeme standard přípravy na propuštění, který se dnes v řadě věznic diametrálně liší.
- Zřídíme další otevřené věznice, které mají pozitivnější dopad na vězně než klasické vězeňské prostředí, které je často dehumanizuje a traumatizuje nad rámec trestu, který již vykonali.
- Zaměříme se na trestnou činnost nezletilých, abychom předešli kriminalitě v dospělosti.
- **Spravedlivé trestání a funkční alternativní tresty**
- Ve vhodných případech krádeží, maření výkonu úředního rozhodnutí a zanedbání povinné výživy nahradíme výkon trestu alternativami, především obecně prospěšnými pracemi (OPP) i v kombinaci s elektronickým monitoringem, s důrazem na zájmy oběti a přihlédnutím k osobě pachatele. U krádeží v recidivě změníme legislativu, aby bylo možné uložit alternativní trest.
- Zvětšíme nabídku OPP. Vyjdeme z výzkumu podpořeného Technologickou agenturou ČR.[12]
- Zajistíme nápravu problémů s náramky pro domácí vězení a umožníme jejich větší používání.
- Místo prostých podmíněných trestů zvýšíme počet uložených peněžitých trestů.

- Sjednotíme pravidla pro podmíněné propuštění u soudů, aby bylo možné s odsouzenými pracovat po dobu navrženou probačním úředníkem.
- Spustíme analytické nástroje, které umožní zjišťovat efektivitu různých druhů trestů či věznic a jiných opatření z hlediska recidivy.

Přísaha

- Zjednodušíme trestní řád plný přílepků a výjimek.

Koalice SPOLU (ODS, KDU-ČSL a TOP 09)

- Rozšíříme možnosti alternativních trestů, prevence a potlačování recidivy. Odlehčíme tak věznicím a urychlíme návrat odsouzených do normálního života.

SPD

- Navrhne novou trestní zákoník, kde chceme prosadit automatické uložení výjimečného trestu u vražd spáchaných zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, nebo u vražd dětí mladších patnácti let a těhotných žen. Zároveň navrhne zpřísnění trestních sazeb v trestním zákoníku recidivistům způsobem „3x a dost“.

Strana zelených

- Podpoříme začleňování bývalých vězňů do společnosti: odsouzená osoba, která vykonala svůj trest, musí být lépe podporována ve svém návratu do společnosti, aby bylo sníženo riziko recidivy nebo sociálního vyloučení. Podpoříme začátek takové přípravy již 6 měsíců před propuštěním.
- Modernizujeme trestní řízení a nahradíme 50 let starý trestní řád novým zákonem.
- Posílíme práva obětí a využití alternativních trestů.

*Uvedený souhrn informací je přesný výběr obsahu a formulací z volebních programů politických stran kandidujících ve volbách do Poslanecké sněmovny 2021.

Autorka: Mgr. Jana Smiggels Kavková, advokační expertka

Kontakt: kavkova@rubikoncentrum.cz, tel. 608 553 825